

20 **Kultura**

Ponedeljek, 11. 5. 2020

IZ KARANTENE

Wermeer

✦ Wisława Szymborska

Dokler ta ženska iz Rijksmuseuma v naslikani tišini in zbranosti mleko iz vrča v skledo dan za dnevno prelija, si ne zasluži Svet še konca sveta.

Wisława Szymborska:
Radost pisanja; prevod Jana Unuk;
Mladinska knjiga, 2019

NEMČIJA

Glasbeniki
za glasbenike

V Nemčiji so za glasbenike, ki se v svobodnem poklicu borijo za preživetje med pandemijo koronavirusa, zbrali več kot 1,5 milijona evrov. K humanitarni donaciji je javnost pozvala Nemška orkestrska fundacija. Po njihovih podatkih je denarno pomoč v znesku 400 evrov prejelo več kot 3000 glasbenikov, še 1000 prijav pa je v postopku.

Donacija sta med drugim prispevala tudi Berlinska državna kapela, ki je rezidenčni orkester Državne opere, ter njihov glavni dirigent Daniel Barenboim, in sicer v višini 30.000 evrov. Poziv k donacijam so prvič objavili 16. marca, ko so koncertnim dvoranam in gledališčem po Nemčiji naročili, naj zaprejo svoja vrata. ✦ **kul, sta**

LIKOVNA UMETNOST

Panjske
končnice
sredi
Münchna

Devet slovenskih likovnih umetnikov je poslikalo panjske končnice za čebelnjak na strehi policijske inšpekcije 11 v središču Münchna. Na ogled naj bi jih postavili okoli 20. maja ob svetovnem dnevu čebel. Med sodelujočimi slikarji so Mira Uršič, Klavdij Tutta, Agata Pavlovec, Igor Banfi, Aleš Sedmak, Robert Lozar, Silva Karim, Nataša Mirtič in Klemen Zupanc, izbrala pa jih je kustosinja projekta Olga Butinar Čeh. Vsak umetnik je poslikal po eno panjsko končnico, tako da je vsaka zase zaključena likovna enota, vse skupaj pa bodo nalepljene neposredno na vrata čebelnjaka kot hommage panjskim končnicam, ki so tradicionalne spremljevalke čebelnjakov v preteklosti in tudi danes. ✦ **kul, sta**

INTERVJU / Sebastijan Pregelj, nominiranec za Cankarjevo nagrado

Mlade je pohodil brutalni kapitalizem

✦ Maja Sučur

V *Elvisovi sobi* je najnovejši roman izkušenega prozaista Sebastijana Pregelja. Prinesel mu je nominacijo za Cankarjevo nagrado, literarno priznanje za najboljšo delo s področja pripovedništva, lirike, dramatike ali esejistike, ki bo prvič podeljeno v juniju. Žirija je pohvalila tematsko in slogovno usklajenost pripovedi o odrasčanju junaka Jana v prelomnih osemdesetih: »Njegova omejena perspektiva narekuje preprosto izražanje in skopo karakterizacijo likov, povezana pa je tudi s sporočilom romana – posameznik ima zelo omejen vpliv na okoliščine, v katerih živi.«

Janovo odrasčanje je v romanu umeščeno med Titovo smrt in osamosvojitve Slovenije. Zakaj ste se odločili za to obdobje?

Z romanom sem se obrnil v čas svoje mladosti. Rojen sem leta 1970 in odrasčal sem v prelomnem času – sprva v socializmu, ko so bili ljudje precej bolj brezskrbni kot danes, nato v obdobju njegovega zatona in nastopu kapitalizma. A kapitalizem, ki so ga takrat imeli Nemci in Avstrijci in smo si ga želeli, je bil drugačen, prijaznejši od današnjega. Strinjam pa se s Ciriлом Zlobcem, ki je odrasčal pod fašizmom in v grozi druge svetovne vojne, ko je nekoč rekel, da imamo na otroštvo vedno lepe spomine, saj je to pač edina mladost, ki smo jo imeli.

Jan je torej vaš alter ego?

Zgodbo sem nosil v sebi kakšnih petnajst let. Nisem pisal avtobiografskega romana, temveč generacijskega. Ključen se mi je zdel trenutek, če poenostavim, da je bilo nekega večera še vse v redu – recimo da smo imeli maturantski ples, že naslednje jutro pa smo bili v vojnih jarkih in se prek puškinih cevi gledali s fanti, s katerimi smo se imeli še sinoči fino. Tudi jaz sem

Koliščarji so izumili kolo, se ukvarjali z metalurgijo in trgovali na dolge razdalje. Danes njihov svet zelo poenostavljamo; sicer pa na žalost tudi svojega.

bil, kot Jan, na služenju vojaškega roka v JLA. To je bilo eno leto pred vojno, napetost je bila v zraku, v resnici pa si mulci vojne nismo znali predstavljati. S koncem našega otroštva je prišla še sprememba družbenega sistema, oplazila nas je – na srečo – kratka vojna, a hkrati močna izkušnja, da se lahko stvari zelo hitro spremenijo.

Čas opisujete tudi skozi razvoj tehnike, popkulturo, omenjate avtentične drobe, kot je odstranitev prostote Rogerja Moora ... Koliko je na pisanje vplivalo, da ste doštudirali zgodovino in da delate v oglaševanju?

Niti en dan nisem opravljal svojega poklica, a bi se danes znova odločil za študij zgodovine. Na dan, ko so tanki zapeljali na mariborske ulice, sem imel izpit iz slovenske in jugoslovanske zgodovine. Profesor zgodovine jugoslovanskih narodov me

»Strinjam se s Ciriлом Zlobcem, ki je odrasčal pod fašizmom in v grozi druge svetovne vojne, ko je nekoč rekel, da imamo na otroštvo vedno lepe spomine, saj je to pač edina mladost, ki smo jo imeli.« pravi Sebastijan Pregelj. ✦ Jaka Gasar

je vprašal, kaj si mislim o dogajanju. Odgovoril sem mu, da v primeru slovenske zmage njegovega predmeta naslednje leto ne bo več, če pa bo zmagala JLA, bo njegov predmet povsod, kar koli bo kdo študiral. Naslednje šolsko leto smo imeli nov predmet, zgodovino jugovzhodne Evrope. Študij zgodovine je med drugim študij vzrokov in posledic, tovrstni kritični razmislek pa je za življenje in pisanje vedno koristen.

V oglaševanju sem se znašel po naključju, še predem sem izdal prvenec, marketing pri nas pa je bil – z nekaj izjemami – tudi bolj v povojih. Odlomek iz nastajajoče knjige so predvajali po radiu, slišala ga je solastnica ene od oglaševalskih agencij in me povabila v službo, česar si današnji mladi verjetno ne morejo predstavljati. V oglaševanju sem izostril občutek za dinamiko in sposobnost hitrega preklapljanja. V roman sem vključil drobce popkulture, saj mislim, da nas je povezovala bistveno močnejše kot

partijski govori. Vsi smo gledali in navijali za naše predstavnike na Evroviziji. Še danes jih znam naštet, pa sem poslušal metal.

Prvoosebna pripoved niha med naivno otroško perspektivo in odraslimi, mestoma vsevednimi pogledi v prihodnost. Kaj ste si z različnimi vhodi omogočili?

Otroški svet ima svoje zakonitosti, a v njegovi preprostosti je lahko zelo veliko resnice. Ko junak odrasča, se z njim razvijajo njegove perspektive. Vsevedna perspektiva pa se mi je zdela učinkovita zaradi družbenih in globalnih sprememb. Berlinski zid je padel in svet si je začel postajati vse bolj podoben, današnja globalizacija, ko vsi nosimo kavbojke iste znamke, pa nakazuje, da med nami skoraj ni več razlik, čeprav to ne drži. Vpeljal sem perspektivo, ki je večja od mojega pripovedovalca. Ne glede na njegove želje in pričakovanja je nad njim tok zgodovine. Ko gredo mulci rabutat češnje, je skoraj vse od-

visno od njih, a bolj ko odrasčajo, resnejše so teme in manjši je njihov vpliv na dogajanje. Na neki način postajajo nemočni.

Je prav ta nemoč tudi najbolj aktualen element današnjih dni?

Jan je kot otrok seveda še neizoblikovana figura, ampak do njega prihajajo številni impulzi, ki jim poskuša čim bolj odraslo slediti. Mladino prebere in je ne razume prav dobro, a gleda okoli sebe, išče informacije ... V osemdesetih smo imeli neko vizijo, danes pa skupni cilji bledijo. Brutalni kapitalizem je pohodil predvsem mlade. Gre za ljudi, ki pogodbeno delajo za razna podjetja, celo ministrstva, kjer so na plačah zaposleni, ki pogosto nimajo njihovih sposobnosti, a službe vseeno ne dobijo. Ko je odrasčal moj junak, plače niso bile visoke, a lahko si napredoval, če ti služba ni bila všeč, si poiskal drugo ... Generacije niso bile še nikoli tako izobražene, kot so danes, a žal še nikoli niso imele tako malo možnosti.

Pišete tudi za mladino, kmalu bo izšel še zadnji, sedmi del vaše mladinske serije *Zgodbe s konca kamene dobe* o koliščarjih ...

Če pri pisanju za odrasle nikoli ne kažem s prstom, ker stvari pač niso črno-bele, se mi pri pisanju za otroke zdi pomembno, da jim povem, da so nekatera dejanja dobra in druga slaba. Vmes je velika sivi, in vsak se sam odloči, kako bo ravnal. Ko gresta junaka Brin in Črna skozi prigrade, delata tudi napake in se iz njih nekaj naučita. Otrokom želim povedati, kaj je prav, a jih nečem podcenjujoče podučevati.

Zgodovinsko gledano je obdobje koliščarjev razen pri Janezu Jalnu v literaturi precej spregledano in bralci večinoma ne vedo, da je šlo za ljudi, ki so izumili kolo, se ukvarjali z metalurgijo in trgovali na dolge razdalje. Danes njihov svet zelo poenostavljamo; sicer pa na žalost tudi svojega. ✦

Sebastijan Pregelj: V *Elvisovi sobi* (Goga, 2019), odlomek